

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ

А. БАЙТҰРСЫНОВ АТЫНДАҒЫ
ҚОСТАНАЙ Өңірлік университеті

АЛТЫНСАРИН ОҚУЛАРЫ

«ПЕДАГОГИКАЛЫҚ БІЛІМ
БЕРУДІҢ ҮЗДІКСІЗДІГІ –
ЗАМАНАУИ ПЕДАГОГТАРДЫҢ
ТАБЫСТЫЛЫҒЫНЫҢ КЕПІЛІ»

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ
ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ
КОНФЕРЕНЦИЯСЫ

МАТЕРИАЛДАРЫ

II КІТАП

АЛТЫНСАРИНСКИЕ ЧТЕНИЯ

МАТЕРИАЛЫ

МЕЖДУНАРОДНОЙ
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ
КОНФЕРЕНЦИИ

«НЕПРЕРЫВНОСТЬ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО
ОБРАЗОВАНИЯ – ЗАЛОГ УСПЕШНОСТИ
СОВРЕМЕННЫХ ПЕДАГОГОВ»

II КНИГА

Қостанай, 2022

УДК 37.02
ББК 74.00
II 23

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ/ РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Доцанова Алма Иргибаетна, Председатель Правления - Ректор Костанайского регионального университета имени А.Байтұрсынова, кандидат экономических наук, профессор;
Исмұратова Галия Суиндиковна, и.о. проректора по научно-инновационному и международному развитию Костанайского регионального университета им. А.Байтұрсынова, доктор экономических наук, профессор;
Скударева Галина Николаевна, кандидат педагогических наук, доцент, заведующий кафедрой педагогики и психологии ГОУ ВО Московской области «Государственный гуманитарно-технологический университет»; Почетный работник общего образования Российской Федерации, г. Орехово-Зуево, Россия;
Чекалева Надежда Викторовна, профессор, доктор педагогических наук, заведующая кафедрой педагогики Омского государственного педагогического университета, директор научного центра РАО, член - корреспондент РАО, г. Омск, Россия;
Бектурганова Римма Чингисовна, доктор педагогических наук, советник ректора по педагогическому направлению Костанайского регионального университета им. А.Байтұрсынова;
Ахметов Тлеген Альмуханович, и.о. директора педагогического института им. У.Султангазина Костанайского регионального университета им. А.Байтұрсынов, кандидат педагогических наук, профессор;
Демисенова Шнар Сапаровна, заведующий кафедрой педагогики и психологии Костанайского регионального университета им. А.Байтұрсынова, кандидат педагогических наук, ассоциированный профессор;
Утегенова Бибикуль Мазановна, кандидат педагогических наук, профессор кафедры педагогики и психологии Костанайского регионального университета им. А.Байтұрсынова;
Смаглий Татьяна Ивановна, кандидат педагогических наук, ассоциированный профессор кафедры педагогики и психологии Костанайского регионального университета им. А.Байтұрсынова;
Жетписбаева Айсылу Айратовна, заведующая методическим кабинетом им. Ы.Алтынсарина кафедры педагогики и психологии Костанайского регионального университета им. А.Байтұрсынова

II23 «Педагогикалық білім берудің үздіксіздігі-заманауи педагогтардың табыстылығының кепілі»: 2022 жылдың 11 ақпандағы Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары. II Кітап. – Қостанай: А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті, 2022. – 365 б. = «Непрерывность педагогического образования – залог успешности современных педагогов»: Материалы международной научно-практической конференции, 11 февраля 2022 года. II Книга. – Костанай: Костанайский региональный университет имени А.Байтұрсынова, 2022. – 365 с.

ISBN 978-601-356-122-6

Жинаққа «Педагогикалық білім берудің үздіксіздігі-заманауи педагогтардың табыстылығының кепілі» атты Алтынсарин оқулары халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары енгізілген.

Талқыланған мәселелердің әртүрлілігі мен кеңдігі мақалалар авторлары үздіксіз білім беру саласын педагогтарды жаңаша даярлау бағдарымен байланыстырып, әр түрлі деңгейдегі білім беру бағдарламаларын іске асырудың тиімді тәжірибесін көрсету, білім мазмұнын жаңарту аясында мұғалімдердің кәсіби шеберлігін арттыру қажеттілігін негіздеу, инновациялық технологиялар мен білім алушылардың тұлғалық дамуын психологиялық-педагогикалық қолдау туралы зерттеулерін еңгізді. Бұл жинақ материалдары ғалымдарға, ЖОО мен колледж оқытушыларына, мектеп мұғалімдері мен мектепке дейінгі тәрбиешілерге, педагогтар мен психологтарға, магистранттар мен студенттерге қызықты болуы мүмкін.

В сборнике содержатся материалы Международной научно-практической конференции Алтынсаринские чтения «Непрерывность педагогического образования – залог успешности современных педагогов». Многообразие и широта обсуждаемых проблем позволили авторам статей раскрыть сущность, тренды и тенденции непрерывности педагогического образования с учетом достижений науки и практики, показать эффективные практики реализации образовательных программ разного уровня, обосновать необходимость совершенствования профессионализма педагогов в условиях новых вызовов в образовательной практике, представить инновационные технологии и форматы психолого-педагогического сопровождения развития личности обучающихся.

Материалы данного сборника могут быть интересны ученым, преподавателям вузов и колледжей, учителям школ и воспитателям дошкольных учреждений, педагогам-психологам, магистрантам и студентам.

УДК 37.02
ББК 74.00

ISBN 978-601-356-122-6

© А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті, 2022
© Костанайский региональный университет имени А.Байтұрсынова, 2022

ТАНЫМДЫҚ БЕЛСЕНДІЛІК ҰҒЫМЫНЫҢ МӘНІ МЕН ҚҰРЫЛЫМЫ

Көшербек Тасболат Арыстанбекұлы,
2-курс магистранты
Ғылыми жетекші:
Усенова Аккенже Мукановна, PhD, доцент
М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан
мемлекеттік университеті, Шымкент қ, Қазақстан

Аннотация

Танымдық белсенділік ұғымының мәні мен құрылымын теориялық тұрғыда негіздеу. Студенттердің танымдық белсенділігі – танымдық қызығушылық пен қажеттілікті туғызуға бағытталған оқу әрекетінің түрі болып саналады. Танымдық белсенділіктің дамуы негізінде студенттердің ой-өрісі толысып, белсенді ойлау әрекеті мен шығармашылық ойлау үдерісін дамытумен қатар, студенттердің кәсіби мәдениеті мен ізденімпаздығын дамытады.

Түйінді сөздер: танымдылық белсенділік, теория, танымдылық белсенділік құрылымы.

Аннотация

Теоретическое обоснование сущности и структуры понятия познавательной деятельности. Познавательная активность учащихся – это вид учебной деятельности, направленный на формирование познавательного интереса и потребности. На основе развития познавательной деятельности у студентов созревает мышление, наряду с развитием активного мышления и процесса творческого мышления развивается профессиональная культура и любознательность студентов.

Ключевые слова: познавательная деятельность, теория, структура познавательной деятельности.

Abstract

Theoretical substantiation of the essence and structure of the concept of cognitive activity. Cognitive activity of students is a type of educational activity aimed at the formation of cognitive interest and needs. On the basis of the development of cognitive activity, students' thinking matures, along with the development of active thinking and the process of creative thinking, professional culture and curiosity of students develop.

Keywords: cognitive activity, theory, structure of cognitive activity.

«Танымдық белсенділік» ұғымы күрделі ұғым болып табылады және «белсенділік» ұғымына қатысты деп санауға болады. «Белсенділік» ұғымын зерттеушілер жалпы ғылыми ұғым ретінде қарастырады. Атап айтқанда, философияда «белсенділік» (француз тілінен. *Activite* – әрекет күші) белсенді мінез-құлық деп түсініледі [1, 89б].

Психологияда «белсенділік» термині тірі организмдердің белсенді күйі, олардың әлемде өмір сүру шарты ретінде түсіндіріледі [1, 90б]. Белсенді болмыс тек қозғалыста емес, ол өзінің бойында өзінің қозғалу қайнар көзін қамтиды және бұл қайнар көзі қозғалыс барысында көбейеді. Шетел психологиясында лингвистикалық себептерге байланысты «белсенділік» пен «іс-әрекет» ұғымдары бірдей. Педагогикада «қызмет» термині келесідей анықталады:

- жеке тұлғаның дүниеге деген белсенді қатынасы;
- адамзаттың тарихи тәжірибесін дамыту негізінде материалдық және рухани ортаның әлеуметтік мәні бар қайта құрулар жасау мүмкіндігі өзін көрсетеді;
- шығармашылық қызметте, ерік актілерінде, қарым-қатынаста.

Жоғарыда айтылғандарды қорытындылай келе, «белсенділікті» адамға тән әрекет ретінде анықтайық. Танымдық іс-әрекетті қарастыруға көше отырып, ғылыми әдебиеттегі танымдық іс-әрекетті дамыту проблемасы жаңа емес екенін ескереміз. [1, 89-90б].

Танымдық белсенділік мәселесін зерттеуге деген мақсатты қызығушылық 1920 ж.ж. пайда болды. Ол кезде танымдық қызметті басқару зерттеу, эвристикалық, жоба, экскурсия сияқты белсенді оқытудың әр түрлі әдістеріне негізделді. Олар шамамен XX ғасырдың 20-шы жылдарында дамыды және қазіргі кезде де өзектілігін жоғалтпайды. Танымдық іс-әрекеттің жоғары деңгейінің негізгі көрсеткіштері студенттердің дербестігі, белсенділігі, бастамашылдығы, оқу қызметіне қызығушылықпен қарау, алған білімдерін практикада қолдану болды. Танымдық іс-әрекетті түсінуге белгілі бір үлес қосқан бірқатар ғалымдар, мысалы, Н.К.Крупская, А.С.Макаренко, М.А.Данилов, Н.А.Половникова, Б.П.Есипов, И.Ф.Харламов, Т.И.Шамова.

Н.К.Крупская оқушылардың әлеуметтенуінің жеткілікті деңгейінсіз танымдық белсенділікті дамыту мүмкін емес деп тұжырымдады. Ол сонымен қатар трансформациялық және шығармашылық қызметті танымдық белсенділікті дамытудың шарты деп санады.

50-70 жылдар шамасында А.С.Макаренко тәрбие жұмысының негізгі ережелерін жасады. Ол когнитивтік белсенділікті жас кезінен бастап дамытып, өмір бойы сақтау керек деп көрсетті. Танымдық іс-әрекеттің негізгі көрсеткіштері ретінде ол белсенділікті, мақсаттылықты, табандылықты қарастырды. Ол оқуға барлық жағынан оң көзқараспен қарауға шақырды.

50-70 жылдары М.А. Данилов оқушылардың танымдық іс-әрекетін дамытуға бірқатар талаптар қойды. Сонымен, ол оқушыларына үнемі білімге деген қажеттілікті сезінетін, әр түрлі қызмет түрлеріне қызығушылық туғызатын және әртүрлі ынталандыруларды қолданатын жағдай жасауға тырысты. Сонымен бірге, ол әрдайым оқушылардың белсенділігіне қол жеткізуге тырысты. Ол оқушылардың өз пікірлерін белсенді түрде білдіруіне, әртүрлі оқу және өмірлік жағдайларды талқылауға қатысуына, өзінің іс-әрекетін, бір-бірінің іс-әрекетін, мұғалім ретіндегі қызметін бағалауын қамтамасыз етуге тырысты. Бұл кезде мұғалімдердің көпшілігі танымдық әрекетті, ең алдымен, оқушылардың жаңа білім ашуға деген ұмтылысының жоғары деңгейімен байланыстырды.

Н.А.Половникова тәуелсіздік дегеніміз ол студенттердің бөгде адамдардың көмегінсіз өз бетінше жұмыс істеуге дайындығын білдірді. Бұл, ең алдымен, ізденіс және танымдық қызметті жүзеге асыруға дайын болуды білдірді.

Кеңестік кезеңнің зерттеушілерінің көпшілігі танымдық әрекетті жеке, интеллектуалды, эмоционалды және ерікті даму ерекшеліктерімен тығыз байланыста қарастырды. И.Ф.Харламов, белсенділік белсенді қызметтің түрлерінен бөлінбейді, сонымен қатар ақыл-ой әлеуетінің шоғырлануы мен шиеленісін, ерік-жігерді қажет етеді. Г.И.Шукина когнитивті белсенділік жеке тұлғаның интеллектуалды реакциясымен, таным процесіне эмоционалды жауап беруімен байланысты деп санады.

Осылайша, шамамен XX ғасырдың екінші жартысында танымдық қызметті түсінудің екі бағыты айқын ажыратылды. Сонымен, кейбір зерттеушілер когнитивтік әрекетті іс-әрекеттің түрі ретінде қарастырса, енді біреулері оны жеке тұлғаның сапасы деп санады.

Т.И.Шамова осы бағыттарды біріктіруге тырысып, танымдық іс-әрекет белгілі бір қызметтің мақсаты ретінде әрекет етеді деген теорияны алға тартты. Ол танымдық белсенділіктің жоғары деңгейіне жету үшін белгілі бір жеке қасиеттерге ие болу керек деп тұжырымдады. Ол сонымен бірге танымдық әрекетті тәуелсіздікті қалыптастыру жолындағы қадамдардың бірі деп санады. Дидактиканың негізгі қағидаларының бірі – қазіргі кезде өзектілігін жоғалтпаған белсенділік принципі осылай тұжырымдалды. Бұл принцип негізгі болып табылады, дидактиканың және жалпы педагогиканың барлық басқа принциптерінің қалыптасуында жатыр [2, 397-398б].

Бірқатар ғалымдар (Л.Н.Клименко, М.И.Лисина) танымдық әрекетті тәуелсіздік сияқты ұғыммен тығыз байланыста қарастырады. Танымдық белсенділікті олар былайшы түсіндірді:

- қоршаған шындықты түсінуге бағытталған тәуелсіз, белсенді іс-әрекеттер;
- қажетті ақпаратты алу, проблемаларды оқшаулау және оларды шешу жолдарын іздеу бойынша дербес қызмет.

Мысалы, О.Г.Шишкова «танымдық белсенділік» пен «тәуелсіздік» ұғымдарын ажыратпайды [1, 90б].

Мемлекеттік білім беру стандартына сәйкес, танымдық іс-әрекетті белсендіру – студенттерді оқу процесінде өздерінің күшті және мүмкіндіктерін көруге және қолдануға үйрету, жаңа нәрселерді білуге деген қызығушылықты дамыту, ұзақ даму процесінде өзін-өзі бағалауға үйрету, даму үдерісіне дейінгі және кейінгі кезеңдегі өздерін салыстыру. Мұның бәрін мұғалім әр түрлі тәсілдермен, әдістермен, технологиялармен қамтамасыз етуі керек. [3].

Танымдық іс-әрекет - бұл оқытудың мазмұны мен процесіне байланысты, мақсатқа жету үшін адамгершілік және ерік күштерін жұмылдырудағы білімдер мен дағдыларды тиімді игеруге ұмтылуда, мақсатқа жету кезінде эстетикалық ләззат алу қабілетінде көрінетін белсенді бағдар. Танымдық белсенділік танымдық қызығушылықсыз мүмкін емес. Жүйелі нығайтып, дамыта отырып, ол оқуға деген оң көзқарастың негізі болады. Танымдық қызығушылықтың ерекшелігі - оның тек танымдық емес, сонымен қатар кез-келген адамның іс-әрекетін байытуға және белсендіруге қабілеттілігі, өйткені олардың әрқайсысында танымдық бастама бар [4, 19-20б].

Мемлекеттік стандарттың федералды компоненті білім берудің негізгі мақсаттарын анықтайды, оның бірі оқуға деген қызығушылықты дамытуға, оқуға деген құштарлық пен қабілетті қалыптастыруға бағытталған [3]. Танымдық іс-әрекет білім беру жүйесінде маңызды орын алады, өйткені ол жалпылау қабілетін, талдау қабілеттілігін, заңдылықтарды таба білу қабілетін, логикалық ойлау және пайымдау қабілетін, тез ойлау қабілетін, жоспарлау шеберлігін, дағдысын дамытады [5].

Танымдық қызығушылық адамға туа біткеннен емес, ол адамның өмір сүру процесінде дамиды, оның өмір сүруінің әлеуметтік жағдайында қалыптасады. Танымдық қызығушылықты неғұрлым жалпы анықтамаға қоршаған әлемнің заттарды, құбылыстарды, оқиғаларды тануға бағытталған, психикалық процестерді, адамның іс-әрекетін және оның танымдық мүмкіндіктерін бағдарлайтын адамның таңдаулы әрекеті деп атауға болады.

Өзінің даму жолындағы танымдық қызығушылық когнитивті белсенділікпен, білім беру субъектілерінің айқын таңдамалы бағыттылығымен, құнды мотивациясымен сипатталады, мұнда тұлғаның маңызды байланыстарға, қатынастарға енуіне ықпал ететін танымдық мотивтер маңызды орын алады және таным заңдылықтары маңызға ие болып табылады.

Оқушылардың танымдық іс-әрекетін дамыту оқытудың мазмұны, формалары, әдістері мен технологиялары сияқты маңызды элементтерін қайта қарауды қажет етеді. Студенттердің танымдық қызығушылығын дамытудың стратегиялық бағыты психологиялық-педагогикалық жағдайлар жасау болып табылады, бұл студенттің әр түрлі қызмет аспектілерін интеллектуалды, жеке, әлеуметтік тұрғыдан дамытуға мүмкіндік береді [6, 155б].

Оқушылардың танымдық іс-әрекеті олардың оқу үдерісіндегі қарқынды ақыл-ой және практикалық белсенділігімен сипатталады. Ол білім беру тапсырмаларын орындауға дайындығынан, алаңдаушылықтың болмауынан, оқытудың жүйелік сипатынан, оқу материалына деген қызығушылықтың көрінуінен, оқу санасынан, өз бетінше белсенділікке деген ұмтылыс пен танымдық деңгейдің жоғарылауынан көрінуі мүмкін. Танымдық іс-әрекеттің белгілерін зерттеу әдістемесіне сәйкес оқушылардың танымдық іс-әрекетінің келесі деңгейлері ажыратылады:

- шығармашылық қызмет - қызығушылық пен құбылыстардың мәні мен олардың өзара байланысына терең еніп қана қоймай, осы мақсатқа жаңа жол табуға деген ұмтылыспен сипатталады;
- интерпретациялық қызмет - оқушының оқилатын материал мазмұнының мағынасын анықтауға ұмтылуымен, құбылыстар мен процестер арасындағы байланысты білуге, өзгерген жағдайларда білімді қолдану тәсілдерін игеруге деген ұмтылысымен сипатталады. Бұл деңгей ерікті күш-жігердің үлкен тұрақтылығымен ерекшеленеді, ол оқушының өзі бастаған жұмысты аяқтауға ұмтылуынан, қиындық туындаған жағдайда тапсырманы орындаудан бас тартпай, оны шешудің жолдарын іздеуден көрінеді;
- репродуктивті қызмет – оқушының білімді түсінуге, есте сақтауға және көбейтуге, оны модельге сәйкес қолдану әдісін игеруге деген ұмтылысымен сипатталады. Бұл деңгей студенттің ерікті күш-жігерінің тұрақсыздығымен, оқушының білімді тереңдетуге деген қызығушылығымен ерекшеленеді [5, 40б].

Қазіргі авторлардың (Т.А.Боровских, О.А.Мацкайлова, О.В.Петунин) зерттеулерінде когнитивтік белсенділік білімді игерудің беріктігі мен тереңдігін, сонымен қатар қолдану қабілеттілігін қамтамасыз ететін толыққанды білім беру қызметінің маңызды шарты ретінде қарастырылады. Сонымен бірге, осындай педагогикалық жағдайларды жасау маңызды, бұл жағдайда студенттерде өзін-өзі дамыту, өзін-өзі жетілдіру қажеттілігі туындайды.

Сонымен бірге, ғалымдар танымдық іс-әрекет студенттердің кәсіби білімге деген қажеттіліктерін қалыптастырудың маңызды шарты, олардың тереңдігі мен күшін, дербестігін, өз дамуының субъектісі болу, маман ретінде және оның қазіргі қоғам талаптарына сәйкестігіне сай мүмкіндігін қамтамасыз ететін, бұл кәсіби құзыреттілікті қамтамасыз етеді. Танымдық іс-әрекет – бұл екі жақты және өзара байланысты процесс: бір жағынан, бұл оқушы тұлғасының өзін-өзі жүзеге асыруы, ал екінші жағынан, бұл мұғалімнің іс-әрекетінің нәтижесі болып табылады.

Бұл ғалымдар өз еңбектерінде белсенді оқыту әдістері проблемасына да тоқталып, белсенді әдісті оны қолданушы жасайтындығын баса айтты. Осылайша, олар мұғалімнің белсенді іс-әрекеті оқушылардың танымдық іс-әрекетін белсендіруге ықпал ететіндігін айқын көрсетеді.

Белсенді оқытудың заманауи тәсілдері бүгінгі білім беру тәжірибесінде мұғалімнен оқушыға білім беру ретінде ғана емес, олардың ынтымақтастық негізінде өзара әрекеттесуі ретінде жүзеге асырылуы керектігін көрсетеді. Бұл орта кәсіптік білім беру жүйесіне оқытудың белсенді әдістерін енгізу проблемасының өзектілігін растайды. Маман сапасына қойылатын заманауи талаптарға назар аударып, болашақ мамандарды даярлаудың тиімділігін арттырудың бір жолы – оқытудың белсенді әдістерін қолдану арқылы олардың танымдық белсенділігі мен дербестігін мақсатты түрде қалыптастыру деп айтуға болады [6, 64-65б].

Көптеген ғасырлар бойы бірқатар ғалымдар (И.Ф.Хербарт, И.Я.Лернер, Я.А.Коменский, Дж.Локк) оқушының танымдық белсенділігі толығымен оның оқу-танымдық іс-әрекет процесіндегі танымдық іс-әрекетіне байланысты және бұл қызмет қалыптасуы және дамуы керек деген көзқараста болды.

Қазіргі зерттеушілер (Э.Е.Кригер, Т.И.Зубков, Г.Г.Садыкова) танымдық іс-әрекет – бұл адамның белгілі бір идеалды іс-әрекетінің процедуралық, динамикалық сипаты, ол ойлаудың принципалды жаңа өсуін қамтамасыз ететін өнімді формасы ретінде әрекет етеді деп есептейді. Сондай-ақ, танымдық іс-әрекет оқу-танымдық жұмыста субъективті сипаттамаларды қалыптастыруға бағытталған мақсатты әрекетті білдіреді.

Танымдық іс-әрекет, сонымен қатар, оқушының білім мен іс-әрекет тәсілдерін оңтайлы уақытта тиімді игеруге ұмтылуынан, оның жаңа ақпаратты іздеу, түсіну және қолдану жөніндегі үздіксіз, өз бетінше немесе ұжымдық жұмысынан көрінетін адам қызметінің сапасын білдіреді.

Ғалымдардың тағы бір тобы танымдық іс-әрекеттің жеке сипаттамаларын олардың анықтамаларына негіз етті, мысалы, танымдық іс-әрекет инициативада және тәуелсіздікте көрінетін, ерік пен мінезді басқаруға, тиімді ассимиляцияға әкелетін тұлғаның қасиеті ретінде қарастырылады. Танымдық іс-әрекетті оқуға деген жағымды қатынаспен сипатталатын, білім беру, танымдық және тәрбиелік, кәсіби іс-әрекеттерді жүзеге асырудың бастамашылдығы мен дербестігінен көрінетін жеке сапа деп санауға болады.

Танымдық іс-әрекетті, белсенділікті зерттеуде бірнеше тәсілдер бар, оларды қолдану қарастырылатын құбылыстарды барынша тиімді зерттеуге мүмкіндік береді, бұл жағдайда – «танымдық қызмет»:

1) когнитивті-іздеу, мұнда танымдық іс-әрекеттің орталығы іздеудің ішкі ойлау процестері және сыртқы мінез-құлық іздеу әрекеттері болып табылады;

2) танымдық іс-әрекетті басқа іс-әрекеттермен бірге қарастыруды көздейтін интегративті-унификациялы тәсіл;

3) танымдық іс-әрекетті өзара байланысты және өзара тәуелді элементтер жиынтығы ретінде ұсынуға әкелетін жүйелік тәсіл [5, 2496].

Танымдық іс-әрекеттің құрылымын сипаттайтын маңызды компоненттер:

- мотивациялық құндылық (қажеттіліктер, мотивтер, қызығушылықтар);
- когнитивті (білім сапасы);
- белсенділікке негізделген (өз мүмкіндіктерін жүзеге асырудың тәуелсіздігі, шығармашылық, өзін-өзі анықтау);
- рефлексивті-бағалаушы (өз қызметінің әдістері мен нәтижелерін бағалау мүмкіндігі).

Осылайша, танымдық қызметті психологиялық-педагогикалық құбылыс ретінде қарастыра отырып, біз оның мәнін бөлектелген анықтама мен құрылым арқылы түсіндік [7, 76]. Танымдық іс-әрекет студенттерге жоғары деңгейдегі тәуелсіздік, дамудың және өзін-өзі жетілдірудің қажеттілігін, бөгде адамдардың көмегісіз белсенді іс-әрекетке деген ұмтылысты қамтамасыз ететін іс-әрекет түрін де, жеке сапаны да білдіруі керек.

Әдебиеттер тізімі:

1. Осипова С.И., Агишева Н.С. Познавательная активность как объект педагогического анализа // Научно-практический журнал «Гуманизация образования». - 2016. - №2. – С. 89-96.
2. Чибиков А.С. Исследование развития познавательной активности учащихся в условиях среднего профессионального образования // Научный диалог. - 2016. - № 4 (52). - С. 395 - 408.
3. Anderson J.R. Cognitive Styles and Multicultural Populations // Journal of Teacher Education. 1988. Vol. 39 № 1. 14. Gadamer H.-G. Education is Self-Education // Journal of Philosophy of Education. Vol. 35, No. 4, 2020, pp.531–542.
4. Бочкарева Т.Н. Познавательная активность студентов ВУЗа как психолого-педагогическая проблема // Современные исследования социальных проблем.- 2017. - Т.8. - №1. - С. 18-32.
5. Лезина В.В., Керимов М.М. Развитие познавательной активности в процессе формирования научного мировоззрения студентов // Мир науки, культуры, образования. - 2019. - №1(74). - С. 312-314.
6. Чечель Е.О. К вопросу активизации познавательной активности студентов // Вестник Донецкого педагогического института. - 2018. - №3. - С. 63-72.
7. Агишева Н.С. Раскрытие содержания понятия «познавательная активность» // Евразийский Союз Ученых (ЕСУ). - 2021. - №10(19). - С. 6-8.

УДК37.013.42:364.277-053.6

СПЕЦИФИКА СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПО ПРОФИЛАКТИКЕ СУИЦИДАЛЬНОГО ПОВЕДЕНИЯ В ПОДРОСТКОВОМ ВОЗРАСТЕ

Красникова Татьяна Викторовна,

старший преподаватель
кафедры начального, дошкольного и
психолого-педагогического образования
ФГАОУ ВО «Крымский федеральный университет
им. В.И. Вернадского»
Евпаторийский институт социальных наук (филиал)
г. Евпатория, Россия

Аннотация

Суицидтік мінез-құлық жасөспірімнің жеке басының дамуына әртүрлі сыртқы және ішкі факторлардың әсеретуінің нәтижесі болып табылады. Ғылыми зерттеулерде бұл мінез-құлыққа тек «қауіпті» жас өспірімдер ғана емес, сонымен қатар гүлденген отбасылардан шыққан балалар да жүгінетіні атап өтілді. Осылайша, жас өспірім кезіндегі суицидтік әрекеттер мен суицидтік ойлардың негізгі себептерін анықтау қажеттілігі артады. Суицидтің әлеуметтік-педагогикалық алдын-алу – Әлеуметтік педагогика-ның маңызды және қиын міндеттерінің бірі. Ол отбасылық жанжалдарды, психологиялық және кейде құқықтық әдістердің көмегі мен өмір сүру қажеттіліктері мен мүмкіндіктерінің сәйкес келмеу себептерін жоюды қамтиды. Әлеуметтік педагог-бұл өзіне-өзі қол жұмсау мінез-құлқы бар жас өспірімдер мен